

Fredspromenaden

1. Mariero: fred på jorden, fred med jorden

Fredspromenaden börjar i Mariero. Trädgården kunde ha blivit parkeringsplatser men räddades av Ålands Fredsförening och Ålands Natur och Miljö år 1993. Mer än någonsin behöver vi idag uppmärksamma att ett ekosystem i balans är en grundförutsättning för människans existens. Sedan 2016 har Åland en utvecklings- och hållbarhetsagenda, där visionen om att "alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar" är ledstjärna för arbetet med både fred på jorden och fred med jorden. Begreppet 'fredens öar' hör man ofta om Åland och i Mariero är dessa ord graverad i ett stenbord.

Det var talmannen i landstinget Sune Carlsson som myntade begreppet när han höll ett tal här på Åland år 1984 under Röda Korsets andra fredskonferens med över 100 olika stater. Fredskonferensen var ett evenemang bland andra som vid den tiden bidrog till att ålänningar blev mer vana med att diskutera fred och se Åland som ett fredsexempel. Och medans vi pratar om Sune Carlsson så kan vi nämna att en av trädgårdsmästarna här är hans barnbarn!

Vi börjar här i Mariero för att illustrera hur mångfaldigt fredsarbete kan vara. Fred kan odlas på alla nivåer i livet – där vi står är ett exempel av både hur den skapas på det politiska planet och hur slutresultatet påverkar oss på det individuella planet. Fredsaktivister, miljöaktivister, politiker, trädgårdsarbetare, konstnärer, samt många frivilliga har varit inblandade i skapandet och utvecklingen av denna fridfulla oas. Det är värt att upprepas ibland – ingen kan göra allt, men alla kan göra något. Det finns många aspekter av fred, och mycket som bidrar till att freden blomstrar.

2. Bagarstugan: staden före staden.

Bagarstugan är en av stadens äldsta hus. Den har byggts om lite men man får ändå en idé om hur byggnadstraditionen såg ut när den uppfördes, det vill säga 1866, bara 12 år efter Bomarsund demolerades. Bomarsunds fall var en bidragande orsak till Krimkrigets slut. Fredsavtalet skrevs under av Ryssland, Frankrike, Storbritannien, Osmanska riket, samt Piemonte-Sardinien.

Det är i detta avtal som Åland först blir demilitariserat och på grund av det blev Ryssland förbjuden att återuppbygga Bomarsunds fästning eller några militära installationer som helst på Åland.

Precis utanför Bomarsund hade Ålands första stad börjat växa fram. Skarpans brändes ned av ryssarna före anfallet, och med fästningen borta fanns det inget behov av en stad just där längre. Även före det hade många personer fört fram behovet av en stad med

större hamn. Därför grundades Mariehamn år 1861. Då fanns det bara 35 invånare, men den växte snabbt och vid 1900 hade staden nästan 1000 invånare.

3. Landskapsregeringen. Non-violence

Här har vi en av stadens nyaste utekonstverk: en kopia av svenska konstnären Carl Fredrik Reuterswårds ikoniska statyer. Statyn skapades som en hyllning till John Lennons vision om fred. Just denna kopia såldes på en välgörenhetsauktion där 40 procent av försäljningspriset donerades till förmån för Unicefs arbete i Ukraina. Ålandsexemplet är ett exempel på konfliktlösning utan våld. Komponenterna som utgör Ålandsexemplet är maktdelning och beslutsfattande, där självstyrelsen kommer in, identitet, språk och kultur, samt säkerhet, bland annat demilitarisering och neutralisering.

På det sättet är vår självstyrelse en del av fredsarbete. Den första självstyrelselagen var framtagen av Finlands riksdag och var oklar på många punkter. Självstyrelsen har utvecklats under alla år. Gränsdragningen mellan Ålands och statens behörigheter är inte alltid självklar, det kommer nya tolkningar hela tiden, ny praxis både här och i riket, och våra system behöver utvecklas hela tiden för att garantera funktionsdugligheten i en modern värld.

4. Stadshusbacken

Stadens nyaste konstverk står vid Stadshusbacken. Den heter Peace of art och skapades av den svenska konstnären Birgitta Muhr och installerades 2023. Den är gjord av metall och föreställer flera överlappande fredssymboler. Kanske man kan tolka detta som att det finns många olika typer av fred, och att dessa tillsammans bygger en fredlig värld. Mariehamns stad är medlem i en organisation som heter Borgmästare för Fred, Mayors for Peace. Borgmästare för fred grundades år 1982 och leds av borgmästarna i Hiroshima och Nagasaki. Mariehamn blev medlem i 2004. Organisationen Mayors for Peace arbetar för en värld utan kärnvapen, och där fred är en prioritet för varje individ. Under denna plats ligger bergsskyddet. Detta togs i bruk år 1979 under kalla kriget för krissituationer av alla slag och ska rymma ca 1200 personer. All viktig utrustning hänger i fjädrar för att klara alla möjliga skakningar. Kanske detta är ett tecken på att vi på Åland arbetar för fred, men vill gärna vara förberedda för vad som helst.

5. Julius Sundblom: Ålandskungen

Julius Sundblom är känd för att ha grundat Ålands äldsta tidning år 1891, delvis som en kamp mot hotet av förfinskningen och förryskningen. Hans politiska CV är lång och imponerande. Men han är mest känd för sin roll i Ålandsrörelsen. Den 20 augusti 1917 samlades kommunalmän från alla faståländska kommuner (utom Lumparland) och de beslutade enhälligt att Åland skulle lämna in en begäran om återförening med Sverige till Sveriges kung och regering. Sundblom själv var först tveksam till en återförening, men inbördeskriget och dess följderna gjorde honom säker på det. Han använde sin tidning att lobba för Ålandsrörelsen, och efter två namninsamlingar kunde man konstatera att en klar majoritet var för.

Finlands statsminister besökte Mariehamn i juni 1920 att försöka övertyga Åland att Finlands förslag på en självstyrelselag var lösningen. Efter ministerns tal i rådhusalen till alla samlade åländska kommunalmän tog Julius Sundblom sista ordet, att landskapet inte hade begärt denna lag, och tågade ut med kommunalmännen. Dagen efter arresterades Sundblom och Carl Björkman, advokat och ordningsman i Mariehamn, för högförräderi. De var häktad i en månad, men både på Åland och internationellt reagerade medierna starkt mot deras behandling och de släpptes på fri fot i väntan på rättegång. De dömdes till 18 månader i tukthus men benådades innan domen hann verkställas. Ålandsfrågan hade hanterats av Nationernas förbund under tiden, men inte som Sundblom hade önskat. Dock arbetade han för förbättringar av självstyrelselagen hela tiden i sin post som talman. Han arbetade också aktivt för att behålla demilitariseringen när den hotades under andra världskriget.

6. Bondetåget: ålänningar gör sig hörda

Ålänningar har en lång historia av fredsarbete. År 1938 var en väldigt osäker tid och Finland och Sverige började diskutera en ändring av demilitariseringen som skulle tillåta en begränsad militarisering av skärgården i söder. Samtidigt ville man i Finland införa värnplikt för ålänningar. Den så kallade Stockholmsplanen var inte särskilt populär lokalt. Med bil, buss och båt åkte folk in till stan den 31:a oktober 1938 och samlades för att demonstrera mot planerna. Det sägs att cirka 3 000 personer deltog.

Med tanke på att invånarantalet i Mariehamn vid den tiden låg vid cirka 2 500 personer totalt var Bondetåget ett väldigt välbesökt evenemang. Deltagarna gick en del av Ålandsvägen och sen Esplanaden och samlades utanför Societetshuset där de togs emot av de samlade landstingsmännen. Carl Carlsson, 'generalen' för bondetåget, höll ett tal för alla samlade: 'Vi yrka bestämt på ett fasthållande av 'status quo' i fråga om... vår självstyrelselag och den i intimt samband härmed stående neutralitetskonventionen.' I sitt tal säger Carlsson att ålänningar förstår sambandet mellan självstyrelselagen, neutraliseringen, och demilitariseringen, och är bestämda på att behålla samtliga som de är.

Demilitariseringen betyder att inga militära installationer, aktiviteter, vapen, eller styrkor kan anläggas på Åland. Neutralisering betyder att Åland i krigstid ska hållas utanför krigshändelser. Både demilitariseringen och neutraliseringen anses ha vunnit folkrättslig hävd och därmed blivit gällande sedvanerätt även för de stater som inte undertecknat konventionerna.

7. GE-villan: Internationella kontakter

Huset är kallad efter Gustav Eriksson, den kända kaptenen och skeppsredaren som bodde där från 1915. Numera är den representationshuset för Landskapsregeringen. Självstyrelsen kräver kontakter. Det är viktigt att bygga upp förståelse för vad vår särlösning innebär, och för vår sedvanerätt gällande demilitariseringen och neutraliseringen.

Vi måste vara måna om våra kontakter. Mittemot på GE-Huset finns en skylt som berättar om Norges honorärkonsul, och på Åland finns också honorärkonsul för Frankrike, Nederländerna, Island, Estland, och Storbritannien.

8. Mariehamns församling, Anadyomene, Röda Korset

Statyn Anadyomene skapades av Ukri Merikanto år 1991. Inför Mariehamn stads 130-årsjubileum anordnade Kulturnämnden en konstverkstävling på temat 'fredens öar'. På Hiroshimadagen den 6 augusti 1991 avtäcktes den vinnande skulpturen som är döpt efter livs- och kärleksgudinnan Afrodite, i samband med en fredspredikan i Kyrkan. Flera präster på Åland har arbetat för Ålands utveckling och för fred, bland andra Stefan Snellman som var kyrkoherde för Mariehamns församling och år 1981 grundade Ålands

Fredsförening med Susanna Skogberg och Siv Ekström. Under den tiden var nedrustningsrörelsen väldigt aktiv, och många på Åland arbetade aktivt med diverse kampanjer, möten, marscher och mera med syftet att främja fred. Som tidigare nämnts var Röda Korset också aktiv i fredsrörelsen. Man ser deras kontor på Åland härifrån. De jobbar också på många plan vad gäller fred. Här på Åland så arbetar de med utbildning av vänfamiljer och håller kurser i första hjälpen. Hur vi tar hand om varandra skapar fred. Men de hjälper förstås också i krissituationer.

9. Esplanaden: En rofylld plats i stadens hjärta

Mariehamn kallas ofta för De Tusen Lindarnas stad efter Georg Kåhres diktsamling från 1928. Mariehamns första stadsplaner inkluderade breda vägar och stora esplanader för att förhindra bränder, men i modern tid när städer blir allt tätare byggda så är dessa områden viktiga ur en hållbarhetssynpunkt. Träden är en kolsänka i sig, men också marken har en viktig funktion att absorbera vatten och reglera temperaturen. Området var från början en våtmark. Av flera anledningar väljs ofta lindar som alléträd: de kräver inte mycket av växtförhållanden, de tål att klippas och skäras i, och Lindsläktet kan leva upp till 900 år. De är väldigt bestående. Men utöver det så är det något om just lindarna som gör att det har etablerat sig i folkminnet. Det kanske har något med artens påstådda medicinska egenskaper.

Inom folkmedicinen har lindblommorna använts som örtte vilket sägs ska hjälpa mot förkylningar och stärka immunförsvaret, detsamma gäller lindhoning. Eller så är det något av de många användningsområden för trädet inom hantverk: träet är mjukt och passar bra för snideri, den ger bra bast till korgar och mattor, och även förkolnad lind kan användas som ritkol. Man kan bara konstatera att lind är ett viktigt träd i vår kultur. Detta reflekteras även i folkvisor och ballader där lindar ofta nämns. Det skrevs i en bok från 1816 att älvor och tomtar älskar att vistas under lindarna. Vi finner ro under lindarna som hjälper oss att skapa en inre fred.

10. Rysslands konsulat, Ukrainahjälpen

Huset byggdes år 1899, och innan det sägs att detta område var Mariehamns bästa hjortronsställe. Själva huset såldes och blev den ryska konsulatet i tidig 1940-talet.

Rysslands konsulat grundar sig på ett avtal som skrevs under andra världskriget och dess roll är enligt avtalet att övervaka demilitariseringen. Ukrainademonstrationerna är just nu det yngsta exemplet på hur ålänningar gör sig hörda. Varje dag har någon eller några varit här i över ett år för att göra en markering mot anfallskriget i Ukraina. Men det är bara en del av arbetet som gjorts för Ukraina. Ukrainahjälpen, en grupp av privatpersoner, har organiserat varuinsamlingar och transporter ner till Ukraina, organiserat transporter för personer hit till Åland, och de hjälper även till med vänfamiljer, boende, kläder mm. Så fredsarbetet för Ukraina innefattar både en demonstration mot den politiska styrningen, men också direkt och praktisk hjälp genom person till person. Många på Åland är involverade i att arbeta för fred på flera nivåer.

11. Ålands Fredsinstitut

Fredsföreningen grundades år 1981 och bedrev en bred folklig verksamhet med olika kampanjer, läger, möten och upprop. Föreningens arbete, i samband med många andra, ledde till att Fredsinstitutet grundades år 1992. Ibland kan det kännas som att den tid vi lever i är hopplös, att varje person är så liten och att man själv inte kan påverka någonting. Fredsrörelsens aktivitet visar på handlingskraft och hopp. Man samlade likasinnade och organiserade sig. Ålänningar har nog handlingskraft! Tack vare deras insatser har vi ett institut som arbetar på bred front både praktiskt och med forskning rörande fred.

Fredsinstitutets logo kan tolkas på många olika sätt. Vissa ser en sol med hopp för nya början och nya tankar. Andra tycker att den föreställer centrum och periferin, och ett nätverk som sträcker sig utåt. Och en till tolkning är att den föreställer ett kugghjul som symboliserar rörelse, och att många aktörer behövs för att skapa rörelse.

